

Nr 475.

Av herr **Hage**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 241, med förslag till överenskommelse med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag, Aktiebolaget Gellivare Malmfält, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och Norrbottens Järnverks Aktiebolag.

Vid närmare genomläsande av proposition nr 241 med förslag till överenskommelse mellan staten och Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag m. fl. angående utnyttjande av malmgruvorna främst i Norrbotten har under-tecknad — utöver vad i en förut avgiven motion påpekade — funnit sig böra ytterligare rikta riksdagens uppmärksamhet på några punkter i nämnda förslag till överenskommelse, vilka enligt min mening torde behöva något närmare belysas och eventuellt omformas.

Den första av ovannämnda punkter i kontraktet, som enligt min uppfattning är i behov av en omarbetning, är § 13 i detsamma, där det talas om de fraktsatser, som skola av bolaget betalas för sändande av malm å statens järnvägar till Riksgränsen och Svartön. I här ovan omnämnda motion har framhållits, att de fraktsatser, vilka enligt kontraktsförslaget skulle komma att gälla för nämnda befraktning, äro alldeles för låga, vilket jag här ytterligare vill understryka, och vill jag särskilt påpeka, att detta alldeles särskilt träder i dagen, då man ställer nämnda fraktsatser mot de fraktbelopp, som betalas av övriga företagare — exempelvis Koskullskulle-bolaget — vilka även sända malm å Gellivarebanan. Det kan visserligen invändas, att för sistnämnda befraktare ej gälla de för Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag stadgade bestämmelserna om skyldighet att vid behov betala frakttillägg, så att Malmbanan lämnar viss garanterad avkastning. Men trots denna bestämmelse — som för övrigt under *normala* förhållanden saknar all betydelse — framstår det vid en jämförelse mellan fraktsatserna för ovan nämnda företagare på ett än tydligare sätt, att kontraktsförslagets fraktsatser tilltagits allt för lågt. Åtminstone borde det kunna påfordras, att *de frakthöjningar, som enligt kontraktet skola inträda fr. o. m. den 1 januari 1938, finge träda i kraft redan fr. o. m. den 1 oktober 1927*, fastän även en sådan anordning måste anses långt ifrån tillfredsställande ur statens utgångspunkter.

Men utöver detta finnes det, enligt min mening, ytterligare en sak, som i detta sammanhang bör påpekas och som berör fraktavtalet. Det är den omständigheten, att det av kontraktsförslaget framgår, att det är meningen

att bolaget fortfarande skall på statens bekostnad få sig tillerkänt en fördel för vilken, enligt mitt förmenande, bolaget rimligen borde erlägga en särskild ersättning.

Den fördel, jag syftar på, är den, att bolaget skall få *utan särskild betalning* använda statens järnvägars malmbangård å Svartön samt de storartade och dyrbara utlastningsanordningar m. m. som finnas å nämnda bangård. Denna rätt, som är av icke ringa ekonomisk betydelse, skall alltjämt enligt den föreslagna lydelsen av § 13 mom. 8 i kontraktet med varm hand av staten skänkas till bolaget — utan något slag av ekonomisk motprestation från bolagets sida.

Med avseende på denna fråga förtjänar det påpekas, att Norska Statsbanorna ordnat denna sak på ett sätt, som, såvitt jag kan förstå, är betydligt fördelaktigare för järnvägen än den anordning, som åstadkommits på svenska sidan. Norska statsbanorna lämna nämligen ifrån sig malmvagnarna vid malmbangården i Narvik, så att bolaget får taga på sig alla kostnader för vagnväxling, utlastning m. m.

Å svenska sidan gäller däremot den bestämmelsen eller praxis, att bolaget visserligen betalar några mindre kostnader för växling med lokomotiv å Svartön vid upplastningen av malm från uppdrag medelst skopkran. Men för hela kostnaden för vagnsväxling i övrigt samt för malmtransport å Svartön ävensom för användande av de storartade utlastningsanordningarna å nämnda bangård samt för begagnande av upplagsplatser erhålla statens järnvägar ingen särskild betalning, utan lämnas dessa prestanda från statens järnvägar på sådant sätt, att det förutsättes att kostnaden härför ingår i fraktersättningen (se § 8 i 1907 års kontrakt och § 13 mom. 8 i det nu föreliggande kontraktförslaget).

Emellertid framgår det icke av det hittills gällande kontraktet och ej heller av det nu framlagda förslaget till överenskommelse, att statens järnvägar skall åtaga sig *vagnväxlingar å Svartön* utan särskild betalning.

Enligt vad jag hört uppgivas, har också under hand inom statens järnvägar den uppfattningen framförts att bolaget skulle betala särskild ersättning härför, men något resultat härav har ej åstadkommits, vilket väl torde bero därpå, att det blivit *praxis* sedan långa tider tillbaka — trots att kontraktets lydelse icke givit anledning därtill — att bolaget ej skulle betala några särskilda avgifter för sistnämnda av statens järnvägar lämnade prestanda.

Nu borde det ha legat närmast till hands, att staten vid nu föreliggande kontrakts uppgörande bestämt krävt, att detsamma utformades så, att det definitivt utsades, att bolaget skulle erlägga särskild betalning för ovannämnda vagnväxlingsarbete, ävensom för utnyttjandet av utlastningsanordningarna å Svartön m. m. Nu föreslås däremot, att de gamla bestämmelserna alltjämt skola gälla. Detta kommer antagligen att innebära att bolaget alltjämt kommer — trots att inga bestämmelser finnas därom — att få sistnämnda vagnväxling å Svartön utförd utan erläggande av sär-

skild betalning därför, vilket kan under vissa förhållanden draga med sig dryga kostnader för statens järnvägar, särskilt under sådana tidsperioder, då bolaget sjö-utfraktar stora kvantiteter av förut till Svartön nedförd malm samt då samtidigt järnvägsfraktningen av malm är inskränkt till mindre kvantiteter.

Från dessa utgångspunkter, och icke minst med hänsyn därtill att andra trafikanter, som nedtaga vagnar till Svartön, få betala särskild avgift därför, anser jag mig alltså ha all anledning att — utöver det förut framförda kravet på höjning av frakterna — även påyrka, att det skall i kontraktet stipuleras, vare sig malmfrakterna höjas eller icke, *att bolaget skall betala särskilda avgifter i första hand för sistnämnda vagnvävling å Svartön men även för det utnyttjande av statens järnvägars tillhörigheter, som omnämnes i § 13 mom. 8 i det föreliggande kontraktförslaget.*

Samtidigt som bolaget på sätt som här ovan omnämnts tillgodoses i det föreliggande förslaget till kontrakt, har man funnit det mycket angeläget att rätta till kontraktet på en *annan* punkt, då man föreslår att en bestämmelse, som finnes i 1907 års kontrakt och som avser att i någon mån skydda bolagets *arbetare*, nu skall falla bort. I förslaget till nytt kontrakt förekommer nämligen ingen bestämmelse av den art, som finnes i § 17 i 1907 års kontrakt, där det heter, att bolaget skall vara skyldigt att i viss utsträckning *vidtaga åtgärder för beredande av tjänliga bostäder åt arbetarne samt för övrigt, i vad på bolaget ankommer, söka sörja för deras trevnad.*

Det kan visserligen sägas, att överenskommelser av detta slag kunna på den fackliga förhandlingsvägen — dock kanske efter långa strider — åstadkommas. Men då nu en gång riksdagen slagit in på den vägen att i det gamla kontraktet med bolaget inrycka en dylik bestämmelse och därigenom givit uttryck åt den uppfattningen, att dessa arbetare på grund av det hårda arbetet i ett arktiskt klimat böra tillgodoses genom påtryckning på bolaget från statens sida i nämnda hänseende — vilket också torde i någon mån ha influerat på bolagets hållning i denna fråga — förefaller det, som om det icke finnes någon anledning från riksdagen att *nu* frånträda denna principiella uppfattning. Tvärtom torde det finnas anledning att utsträcka nämnda skyldighet för bolaget till att även omfatta Kiruna, *dels* på grund därav att redan i 1907 års avtal (§ 17) uttalas en viss tillfredsställelse därmed att bolaget vidtagit åtgärder i nämnda hänseende även med avseende på *Kiruna, dels* på den grund att bostadsbrist för närvarande råder i nämnda samhälle, vilken bostadsbrist givetvis kommer att ökas, om arbetarstocken utvidgas i samband med den ökning av malm-brytningen, vilken i den kungl. propositionen föreslagits.

Med anledning härav föreslås alltså, att i det föreliggande förslaget till överenskommelse med ovannämnda bolag måtte införas en bestämmelse av ungefärligen samma slag, som finnes i § 17 i 1907 års kontrakt och utformad så, att det utsäges, att *bolaget förbinder sig att vidtaga åtgärder*

för beredande av tjänliga bostäder åt arbetarna samt för övrigt, i vad på bolaget ankommer, söka sörja för deras trevnad.

Under hänvisning till denna motivering ävensom till närslutna bilaga hemställes alltså,

att riksdagen — vare sig Kungl. Maj:ts proposition nr 241 avslås eller bifalles — måtte fatta beslut, som kunna leda till att ovanstående önskemål bliva i största möjliga utsträckning beaktade.

Stockholm den 21 april 1927.

Ernst Hage.

Avskrift.

Kiruna—Malmberget den 16 april 1927.

Till statsutskottet.

Undertecknade, representerande arbetarne vid Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolags gruvor i Kiruna och Malmberget, tillåta sig härmed med anledning därav att utskottet har att behandla regeringens förslag till överenskommelse mellan staten och bolaget, att till utskottet framföra en vördsam framställning därom att vissa önskemål, som nämnda arbetare omfatta, bliva behandlade i detta sammanhang och att därvid våra här nedan framförda synpunkter bliva i största möjliga mån beaktade.

Sedan flere år tillbaka ha här nämnda arbetare legat i underhandling med bolaget om förbättrade pensioneringsvillkor, dock utan att ha kommit till något tillfredsställande resultat. Bolaget har sedan 12 à 15 år tillbaka tillämpat en bestämmelse om att arbetare som uppnått 65 år fått avsked med ett understöd av 50 kronor i månaden, vilket under kriget höjdes till 75 kronor, och sedan sänktes till 62: 50 för att efter påtryckningar från fackföreningarna i samband med uppgörandet av nu gällande kollektiva avtal, åter höjas till 75 kronor. Någon änke- eller familjepension utbetalas däremot ej, och förhandlingar härom ha ej lett till något resultat. Bolagets enda medgivande därvidlag är, att bekosta administrationen för en pensionskassa, till vilken arbetarne skulle lägga avgifter, och i övrigt ha de erbjudanden, som från bolaget framförts i ovan nämnda frågor, vilka gått ut på att arbetarna skulle erlagga synnerligen betungande tillskott till en planerad pensionskassa för ålderdoms- och familjepensionering, varit av den art, att de ur arbetarnes synpunkter icke kunnat anses tillfredsställande, isynnerhet för de äldre arbetare, som skulle erhålla små eller inga fördelar i pensionshänseende.

För jämförelsens skull kan nämnas, att bolagets förmanskår fått sin pensionsfråga ordnad så, att förman redan vid 52 års ålder kan avgå med pension varvid han erhåller 30 % av föregående års förtjänst i pension. Uppskov med avgång ur tjänsten kan ske efter överenskommelse till 62 år, och höjes då pensionen med 3 % för varje år till 60 % av föregående års förtjänst. Dessutom utgår familjepension till efterlevande, allt detta utan att vederbörande behöva erlagga några pensionsavgifter.

Därför anse vi det vara rimligt, att bolaget för oss åstadkommer pensionsvillkor, som närma sig de för nämnda förmän gällande villkoren, samt att bolaget band sig för bestämda pensionsvillkor, under det att de pensioner som nu utgå till arbetarne endast ha karaktären av frivilliga understöd.

Trots underhandlingar och flerfaldiga framställningar till bolaget har, som förut antytts, denna fråga ej ännu kunnat lösas. Vi finna det under sådana förhållanden befogat att statsmakterna, om ett nytt avtal med bolaget nu kommer till stånd, i detsamma införa bestämmelser, ägnade att underlätta genomförandet av sådana avtal mellan bolaget och arbetarne, att de senare tillförsäkras sådana villkor med avseende på ålders- och familjepensionering, som kunna anses rimliga och lämpliga.

Motioner med yrkanden, gående i denna riktning, ha, enligt vad vi kunnat inhämta, redan väckts i riksdagen, och vilja vi med denna framställning inför statsutskottet framhålla önskvärdheten av att nämnda motionsyrkanden bifallas, antingen på det sättet, att i överenskommelsen vid innevarande riksdag inarbetas bestämmelser i ovan nämnd riktning eller också — om propositionen nu avslås — att en omarbetning av förslaget till överenskommelse på här relaterat sätt begäres hos regeringen.

Som ytterligare skäl för denna vår framställning vilja vi ytterligare framhålla

dels att det här är fråga om ett bolag, som giver en synnerligen god avkastning, varför avbrändningar för nu nämnt synnerligen behjärtansvärda ändamål utan några svårigheter kunna bäras av detsamma;

dels att staten är delägare i företaget, vadan det kan anses rimligt att staten ser till, att de anställda få tryggade pensionsvillkor, och

dels att det här gäller att åstadkomma en liten uppmuntran till en arbetarekår som sysslar med ett synnerligen hårt arbete inom en verksamhet som är av synnerligen stor betydelse för Sveriges export, en arbetarkår som lever under ett arktiskt klimat, utsättande sig för de risker, som i allmänhet följa med gruvarbetet, vilket, då det bedrivs på denna nordliga breddgrad, i allmänhet drager med sig, att dess utövare tidigt bliva utslitna och förbrukade.

Det måste alltså vara synnerligen väl motiverat, att staten medverkar därtill, att pensionsbestämmelser för nämnda arbetare åstadkommas, som innebära, att en skaplig pension kan erhållas vid den tidigare ålder, som med hänsyn till sistnämnda förhållanden kan anses lämplig.

Vi finna också, att statsmakterna redan i någon mån synes ha beaktat de skäl och synpunkter, som här framförts, då riksdagen redan vid uppgörande av 1907 års avtal med bolaget enligt § 17 i avtalet förband detsamma att vidtaga åtgärder för beredande av tjänliga bostäder åt arbetarne samt för övrigt söka sörja för deras trevnad.

Vidare konstaterar man, att statsmakterna genom nämnda avtal överenskom med bolaget enligt § 23 — vilken bestämmelse ännu gäller — att staten skulle vid en eventuell pensionslösen behålla den anställda personalen även som ansvar för utgående pensioner och understöd åt tjänstemän och arbetare.

Riksdagen har alltså hitintills ansett det befogat, att man vid uppgörandet av avtal med bolaget borde tillgodose arbetarnes intressen. Detta giver oss anledning att påyrka, att man från riksdagens sida även vid denna uppgörelse anser det befogat att gå fram efter samma principiella linjer, och att man alltså i första hand i överenskommelsen inskriver en punkt, varigenom det stadgas, att bolaget skall vara skyldigt att på ett tillfredsställande sätt, bl. a. genom åstadkommande av tillräckliga fonder, sörja för sina arbetares ålders- och familjepensionering så att arbetarne i nämnda avseende erhålla ungefärligen lika goda villkor som de, som nu gälla för bolagets förmän.

Men utöver detta må det tillåtas oss att påpeka ännu en sak berörande bolagets arbetare och sammanhängande med det nu nämnda avtalet.

Vi ha nämligen observerat, att i det föreliggande förslaget till avtal visserligen hemställts, att ovan nämnda § 23 angående statens skyldighet att vid övertagande av gruvorna ansvara för pensioner m. m. skulle kvarstå i det nya avtalet, där det upptagits i § 27. Däremot innebär det föreliggande förslaget, att här förut omnämnda § 17 i 1907 års avtal skulle upphöra att gälla. Härigenom skulle alltså den skyldighet försvinna, som genom nämnda paragraf stadgats för bolaget *dels* att i viss utsträckning vidtaga åtgärder för tjänliga bostäders anskaffande för arbetarne samt *dels* i övrigt sörja för deras trevnad.

Vi anse, att i första hand nämnda paragraf ej bör nu bortfalla. I nämnda paragraf talas det även om den omständigheten, att bolaget medverkat till ordnandet av bostäder för arbetarne i Kiruna. Paragrafens utformning är sådan, att man därur kan draga den slutsatsen, att statsmakterna med densamma velat uttrycka sitt gillande över att bolaget vidtagit nämnda åtgärder.

Under sådana förhållanden tillåta vi oss att på denna punkt hemställa att *paragrafen ifråga får kvarstå i det nya avtalet samt utformas på sådant sätt, att bolaget förbinder sig att vidtaga åtgärder för beredande av tjänliga bostäder åt arbetarne samt för övrigt, i vad på bolaget ankommer, söka sörja för deras trevnad.*

Vi vilja som skäl för detta yrkande framhålla, att det särskilt i Kiruna för närvarande råder bostadsbrist samt att denna givetvis kommer att bliva ännu värre, om gruvbrytningen och utfraktningen från Kiruna skall ökas på det sätt, som i förslaget till överenskommelse föreslås och arbetarestocken som en följd härav kommer att ökas.

Som ett slutyrkande i ovan nämnda frågor, hemställa vi alltså,

att statsutskottet måtte vid behandling av frågan om avtalet med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag taga hänsyn till ovan anförda synpunkter och för riksdagen föreslå de åtgärder som med hänsyn härtill kunna befinnas lämpliga.

Vördsamt

För

Malmbergets Fackliga Samorganisation:

Nils Svensson.

Aug. Persson.

Avd. 12 i Kiruna av Svenska Gruvindustriarbetareförbundet:

N. O. Johansson.

Avd. 105 i Kiruna av Svenska Metallindustriarbetareförbundet:

Otto Thålin.

Kommitterade.